

Použitie dotazníka CORE-OM v klinickej praxi

- výňatok z pripravovanej publikácie (január 2006):

Klaudia Gampe, Matúš Bieščad, Ľubica Balúnová,

Ladislav Timuľák, Chris Evans:

Slovenská verzia CORE-OM. Užívateľská príručka.

1. Východiská pri zostrojení dotazníka CORE-OM

CORE-OM: Clinical Outcomes in Routine Evaluation – Outcome Measure

Klinické výsledky v rutinnom hodnotení – nástroj merania efektu

core – angl. jadro, kľúčová oblasť

CORE-OM je krátka sebvýpovedňová škála zostrojená za účelom sledovanie zmien u pacientov/klientov v priebehu terapie. Je určená pre široký okruh pacientov a klientov, takisto pre celú škálu zariadení zabezpečujúcich starostlivosť o duševné zdravie.

Základné charakteristiky CORE-OM:

- krátky nástroj merania vhodný pre opakovanú administráciu
- jednoduchá formulácia položiek, zrozumiteľná väčšine pacientov
- dobré psychometrické vlastnosti
- dostatočne citlivý na zmenu
- zameraný na „jadrové“, kľúčové charakteristiky zmeny u pacientov/klientov
- vhodný pre rôzne diagnostické skupiny pacientov, v rôznom stupni psychického narušenia
- transteoretický, neviažuci sa na žiadnu psychoterapeutickú teóriu
- použiteľný na screening, na sledovanie zmien v priebehu liečby, nie je vhodný na diferenciálno-diagnostické účely

2. Popis dotazníka CORE-OM

Dotazník CORE-OM obsahuje 34 položiek, ktoré pokrývajú 3 základné a jednu prídavnú oblasť:

1, well-being (W) – subjektívna životná pohoda – 4 položky

patria tu položky – 4,14, 17, 31

2, problémy/symptómy (P) – 12 položiek

patria tu položky – 2, 5, 8, 11, 13, 15, 18, 20, 23, 27, 28, 30

3, fungovanie (F) – interpersonálne a sociálne – 12 položiek

patria tu položky - 1, 3, 7, 10, 12, 19, 21, 25, 26, 29, 32, 33

4, riziko (R) – rizikové správanie k sebe a k druhým – 6 položiek

patria tu položky – 6, 9, 16, 22, 24, 34

3. Administrácia

Dotazník CORE-OM sa odporúča administrovať pred, resp. na začiatku liečby a po liečbe. Čím skôr na začiatku liečby sa dotazník CORE-OM administruje, tým väčší efekt sa nameria. Na konci liečby sa odporúča administrovať CORE-OM po poslednom stretnutí. Na zachytenie stability zmeny je vhodné administrovať CORE-OM aj katamnesticky. Spravidla sa uskutočňujú 1 až 2 katamnestické merania. Tie môžu byť po 3, či 6 mesiacoch, po roku, až dvoch rokoch.

Pri samotnej administrácii CORE-OM je úlohou respondenta vyplniť všetky položky podľa úvodnej inštrukcie. Úlohou administrátora je vytvorenie bezpečného a dôverného prostredia, v ktorom môže respondent nerušene vyplniť dotazník. Administrátor by sa mal presvedčiť, či respondent porozumel inštrukcii a samostatne pracuje. Ak má respondent nejaké otázky, administrátor by mal jasne a stručne odpovedať.

Po skončení vyplňania by sa mal administrátor presvedčiť, že respondent uviedol ku každej položke jednu odpoveď.

4. Skórovanie

Z CORE-OM vypočítame celkové skóre pre všetky štyri oblasti, celkové skóre pre všetky položky CORE-OM a celkové skóre CORE-OM bez oblasti R.

V prvom kroku opíšeme hodnoty jednotlivých položiek do posledného stĺpčeka v záznamovom hárku s označením „Nevyplňovať“. Hodnoty sú uvedené pri štvorčekoch, do ktorých respondent zaznamenáva svoje odpovede. Môžeme si pri tom všimnúť, že niektoré položky sú skórované reverzne.

Následne vypočítame celkové skóre pre jednotlivé oblasti a pre celok CORE-OM. Za týmto účelom slúži tabuľka na konci dotazníka. Celkové skóre pre W, P, F a R vypočítame sčítaním všetkých hodnôt v príslušných štvorčekoch posledného stĺpčeka. Pre výpočet priemerného skóre delíme celkové skóre počtom položiek.

Celkové skóre dotazníka CORE-OM vypočítame sčítaním celkového skóre W, P, F a R. Priemerné skóre dotazníka CORE-OM vypočítame vydelením celkového skóre hodnotou 34.

Celkové skóre dotazníka CORE-OM bez R vypočítame sčítaním celkového skóre W, P a F. Vydelením tohto skóre číslom 28 (teda 34 mínus 6) získame priemerné skóre dotazníka CORE-OM bez R.

Pri výpočte všetkých skóre pomôže, ak sa budete jednoducho riadiť tabuľkou uvedenou v závere dotazníka.

5. Slovenské normatívne dáta

Psychometrické vlastnosti a normatívne dáta pre dotazník CORE-OM boli na Slovensku zisťované v diplomových prácach Ľ. Labaničovej (2003) a K. Gampe (2005).

Pre psychometrické vlastnosti CORE-OM na anglickej populácii odporúčame článok C. Evansa et al. (2002). Reliabilita a validita CORE-OM na výberoch zo slovenskej populácie je podrobne popísaná vo vyššie uvedených prácach (Labaničová, 2003; Gampe, 2005). Na tomto mieste iba uvedieme, že CORE-OM má na našej populácii dostatočnú test-retestovú reliabilitu aj reliabilitu v zmysle vnútornej konzistencie. Takisto bola na našej populácii potvrdená konštruktová validita CORE-OM.

Normatívne dáta a hodnoty kritérií terapeutickzej zmeny, ktoré tu uvedieme, pochádzajú z práce L. Balunovej, K. Gampe a L. Timuľáka (2005).

Opis výskumných výberov:

Klinický výber

Klinický výber bol tvorený zo 150 psychiatrických pacientov a klientov psychologických ambulancií a poradní. Mužov bolo 52 (priemerný vek 33,73 rokov; štandardná odchýlka 10,41), žien bolo 98 (priemerný vek 34,04 rokov; štandardná odchýlka 11,34). Diagnostické zloženie klinického výberu bolo nasledovné: alkoholová závislosť (8,3%), psychotické ochorenia (13,9%), poruchy nálady (15,7%), neurotické, stresom podmienené a somatoformné poruchy (40,7%), poruchy osobnosti (2,8%), ostatné (5,5%).

Neklinický výber – výber z bežnej populácie

Tento výber bol tvorený zo 105 respondentov. Mužov bolo 38 (priemerný vek bol 30,34 rokov, štandardná odchýlka 10,30), žien bolo 67 (priemerný vek bol 34,54 rokov, štandardná odchýlka 12,72).

Priemerné hodnoty CORE-OM

Tab. 1: Aritmetické priemery a štandardné odchýlky pre neklinický a klinický výber, v rámci týchto výber zvlášť pre mužov a pre ženy.

	<i>Neklinický výber</i>			<i>Klinický výber</i>		
	<i>muži</i> (n = 38)	<i>Ženy</i> (n = 67)	<i>spolu</i> (n=105)	<i>muži</i> (n = 47)	<i>ženy</i> (n = 87)	<i>spolu</i> (n=134)
	AM(SD)	AM(SD)	AM(SD)	AM(SD)	AM(SD)	AM(SD)
W	0.92 (0.60)	1.16 (0.75)	1.08 (0.71)	2.15 (0.91)	2.35 (0.87)	2.28 (0.88)
P	0.80 (0.57)	0.89 (0.46)	0.86 (0.54)	1.98 (0.77)	2.15 (0.77)	2.09 (0.77)
F	0.82 (0.49)	0.80 (0.56)	0.81 (0.47)	1.64 (0.74)	1.68 (0.78)	1.66 (0.76)
R	0.14 (0.27)	0.07 (0.18)	0.09 (0.20)	0.38 (0.55)	0.50 (0.63)	0.46 (0.60)
Celok - R	0.86 (0.47)	0.92 (0.51)	0.90 (0.50)	1.93 (0.72)	2.05 (0.76)	2.01 (0.75)
Celok	0.71 (0.39)	0.74 (0.42)	0.73 (0.41)	1.60 (0.62)	1.72 (0.67)	1.68 (0.66)

Klinický výber sa od neklinického vysoko štatisticky signifikantne líšil (použili sme U-test) vo všetkých oblastiach aj v celku CORE-OM. Z toho vyplýva, že CORE-OM spoľahlivo diferencuje medzi bežnou a klinickou populáciou.

6. Použitie CORE-OM na sledovanie efektu terapie

Pre použitie dotazníka CORE-OM ako nástroja merania efektu psychoterapie je dôležité určiť kritériá terapeutickkej zmeny. Medzi najpoužívanejšie kritériá patrí koncept štatisticky a klinicky signifikantnej zmeny (pozri viac Jacobson, Truax, 1991).

Rozlišujeme dve kritériá:

Štatisticky signifikantná zmena - taká zmena, ktorá je dostatočne veľká v tom zmysle, že ju môžeme považovať za skutočnú zmenu, nie za zmenu náhodnú, spôsobenú chybou meracieho nástroja. Ukazovateľ štatisticky signifikantnej zmeny

je **index spoľahlivej zmeny - RCI - *Reliable Change Index***. Pre štatisticky spoľahlivú zmenu musí rozdiel skóre pred a po terapii prekročiť hodnotu RCI.

Hodnota pre slovenskú populáciu je nasledovná: **RCI = 0.75**

Klinicky významná zmena - taká zmena, ktorá okrem toho, že je štatisticky významná, tak súčasne sa pri nej pacient z dysfunkčnej, patologickej populácie dostane po liečbe do funkčnej, zdravej populácie. Túto hranicu funkčnej a dysfunkčnej populácie označujeme ako **cut-off skóre**. Hodnoty cut-off skóre zvlášť pre mužov a pre ženy uvádzame v tabuľke 2.

Tab. 2: *Cut-off skóre pre mužov a pre ženy.*

cut-off skóre	muži	ženy
W	1,41	1,71
P	1,26	1,43
F	1,15	1,13
R	0,22	0,17
Celok - R	1,28	1,37
Celok	1,05	1,12

Aplikovaním nasledujúcich kritérií dostávame štyri kategórie terapeutickej zmeny:

- bez zmeny** – rozdiel skóre pred a po terapii neprekročí hodnotu RCI (je menší ako 0,75)
- zlepšenie** – rozdiel skóre pred a po terapii prekročí hodnotu RCI (je väčší ako 0,75)
- vyliečenie** – okrem toho, že rozdiel skóre bude vyšší ako RCI (0,75), pacient prekročí cut-off skóre a dostane sa po liečbe so svojim skóre do funkčnej populácie (pre celok CORE-OM je to u muža pod hodnotou 1,05; u ženy pod hodnotu 1,12)
- zhoršenie** – rozdiel skóre pred a po terapii prekročí RCI (je väčšie ako 0,75), avšak v smere väčšej patológie

Príklady jednotlivých kategórií individuálnej terapeutickej zmeny:

pacient	skóre pred liečbou	skóre po liečbe	rozdiel skóre	kategória zmeny
muž	1,86	1,52	0,34	bez zmeny
žena	2,12	1,24	0,88	zlepšenie
muž	2,36	1,09	1,27	zlepšenie
žena	1,95	0,89	1,06	vyliečenie
muž	2,03	1,02	1,01	vyliečenie
žena	1,45	2,38	- 0,93	zhoršenie

7. Literatúra

Balunová, L., Gampe, K., Timuľák, L. (2005, March). Adapting CORE-OM in Slovakia: Presence and future. Paper presented at European and UK meeting of Society for Psychotherapy Research, Lausanne, Switzerland, 3.-5.3.2005.

Evans, C., Connell, J., Barkham, M., Margison, F., McGrath, G., Mellor-Clark, J., Audin, K. (2002). Towards a standardised brief outcome measure: psychometric properties and utility of the CORE-OM. *British Journal of Psychiatry*, 180, 51-60.

Gampe, K. (2005). *Príspevok k aplikácii CORE-OM*. Diplomová práca. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity.

Jacobson, N. S., Truax, P. (1991). Clinical significance: A statistical approach to defining meaningful change in psychotherapy research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 12-19.

Labaničová, L. (2003). *Aplikácia dotazníka CORE-OM na slovenskú populáciu*. Diplomová práca. Trnava: Fakulta humanistiky Trnavskej univerzity.

8. CORE-OM na Internete

<http://coreims.co.uk/>

- oficiálna stránka spoločnosti **CORE Information Management Systems**, ktorá sprostredkúva **CORE System**. Na tejto stránke je možné stiahnuť si originálnu verziu CORE-OM a užívateľský manuál CORE-OM.

<http://www.psychtc.org/stats/COREtools/>

- stránka dr. Chrisa Evansa, na ktorej ponúka informácie o možnosti prekladu CORE-OM do iných jazykov, literatúru ku CORE-OM, niektoré štatistické nástroje na spracovanie dát CORE-OM a i.

Spracoval:

Mgr. Matúš Bieščad
Katedra psychológie FF TU
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
e-mail: biescad@truni.sk

Trnava, november 2005